

NOVI KNJIGI IZ ZALOŽBE ZRC

dr. BOJAN KNIFIC

7. aprila tega leta sta na prvi resnično pomladanski terek Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU in Založba ZRC pripravila tiskovno konferenco, na kateri so avtorji predstavili pet novosti v Založbi ZRC – dve monografiji in tri zgoščenke (dve zgoščenki v nadaljevanju predstavlja Tanja Drašler). V uvodni besedi je predstojnica Glasbenonarodopisnega inštituta, dr. Marjetka Golež Kaučič, opozorila na 75-letnico ustanovitve inštituta, v nadaljevanju pa je vodja in glavni urednik Založbe ZRC dr. Vojislav Likar ponudil priložnost avtorjem, da so knjižne in zvočne novosti podrobneje predstavili. Za prijetno in sproščeno razpoloženje je poskrbel Janko Balkovec iz Bele krajine, ki je zaigral nekaj viž na gudalo in orglice.

Etnomuzikologinja dr. Urša Šivic je za objavo pripravila svoje magistrsko delo *Muzikološki vidiki preobražanja umetne pesmi v ponarodelo v 2. polovici 19. stoletja* iz leta 2002, ki je luč sveta zagledalo leta 2008 pod naslovom *Po jezeru bliz Triglava ...* in s podnaslovom *Ponarodevanje umetnih pesmi iz druge polovice 19. stoletja*. Knjiga je izšla v zbirki Folkloristika in obsega nekaj manj kot 150 strani.

Že naslov dela, še bolj neposredno pa podnaslov zelo jasno nakazujeta, da avtorica predstavlja odnos med umetno in ljudsko glasbeno ustvarjalnostjo. Danes za številne pesmi, ki jih ljudje pojejo sebi in drugim v veselje, pravimo, da so ponarodele, kar navadno pomeni, da gre za avtorsko pesem (avtorja ima seveda vsaka pesem, a pri ponarodeli je avtor

navadno znan), ki so jo ljudje sprejeli kot svojo, jo prepevali ob različnih priložnostih in prenašali iz roda v rod. Z ustnim prenosom se je pesem spreminjala, saj so ljudje besedilo in melodijo preoblikovali po svojih merilih – lahko bi rekli, da se je s prakso petja pesem obrusila. Pesem je dobivala različice, kar je ob tem, da pesem živi med ljudmi, eden od osnovnih pogojev, da ji lahko pripišemo ljudskost.

Poleg naslovne pesmi Miroslava Vilharja *Po jezeru bliz Triglava* in upoštevanja številnih drugih avtorskih pesmi, ki so ponarodele, avtorica podrobneje analizira pesem Franceta Prešerna *Luna sije, kladvo bije*, za katero je melodijo napisal Jurij Fleišman, pesem Antona Martina Slomška in Gustava Ipavca *Le predi, dekle, predi*, pesem Johanna Georga Jacoba - Valentina Orožna in Gustava Ipavca *Kje so moje rožice*, pesem *Oj, hiška očetova* avtorjev Avgusta Armina Legana in Angelika Hribarja ter pesem *Mati ziblje, lepo poje* Radoslava Razlaga in Josipa Ludvika Weissa. Za vse omenjene so v knjigi objavljene transkripcije izvirkov in ljudskih različic.

Dr. Urša Šivic v knjigi uvodno poglavje posveti pregledu dosedanjih strokovnih opredelitev ponarodele pesmi in opozarja na preplet ljudske in umetne glasbe, čemur raziskovalci do nedavnega niso pripisovali posebne pozornosti. Pri pesmih, ki jih analizira, išče glasbene prvine, ki se v procesu prenosa pesmi v prakso ljudskega petja bolj ali manj spreminjajo, ter s tem utemeljuje procese ponarodevanja pesmi. V osrednjem poglavju ugotavlja, kako na ponarodevanje vpliva glasbena struktura pesmi in kako je (če je) za ponarodevanje pomembna preprostost glasbenih vsebin.

Knjiga bo zanimiva vsem, ki jih ne zanima zgolj ljudsko petje, temveč tudi druga, z ljudsko pesmijo ali pa nasploh z ljudskostjo povezana vprašanja. V knjigi je predstavljen del glasbenega življenja 2. polovice 19. stoletja – čas preporeda narodov, ko so ljudje sprva v čitalnicah, potem pa na taborih, veselicah in drugih dogodkih prepevali domovinske in razpoloženske pesmi tedanjih avtorjev, ki so zaradi pogostega ponavljanja prešle v splošno ljudsko rabo. Dr. Urša Šivic sicer analizira tovrsten proces v 2. polovici 19. stoletja, smo mu pa vsak dan sproti priča še danes, predvsem s sprejemanjem glasbenih prvin, ki jih v ljudskost vnašajo mediji.

Drugo monografijo z naslovom *Fonograf je došel!* in s podnaslovom *Prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe*, ki je prav tako izšla v zbirki *Folkloristika*, je napisal dr. *Drago Kunej*, ki se na Glasbenonarodopisnem inštitutu ukvarja z zvočnim arhivom. V knjigo s 324 stranmi je vključeno prek 60 fotografij in nekaj deset tabel, slovensko besedilo pa dopolnjuje obsežen povzetek, zapisan v angleškem jeziku. K jasnosti in berljivosti besedila prispevajo okvirjene in v potemljenem tisku navedene pojasnitve ali dopolnitve siceršnjega besedila in življenjepisi z obravnavano temo povezanih raziskovalcev.

V monografiji so podrobno in sistematično obravnavani prvi zvočni zapisi slovenske ljudske glasbene dediščine, ki jih hrani Glasbenonarodopisni inštitut in drugi zvočni

arhivi ter ustanove v tujini. Predstavljene so okoliščine, v katerih so zapisi nastali, kajti poznavanje teh je ključnega pomena za pravilno dojetje informacij, ki jih zvočni zapisi ponujajo raziskovalcem in ljubiteljem.

Vsebina knjige je razdeljena v dva temeljna sklopa: v prvem so predstavljene zgodovinske in tehnične okoliščine pojava prvih snemalnih naprav ter začetka njihove uporabe pri etnomuzikoloških snemanjih, v drugem sklopu pa so obširno podani zgodovinski, tehnični, metodološki, akustični in drugi dejavniki, ki so vplivali na nastanek teh prvih zapisov. Opisani so nekdanji snemalni postopki ter prednosti in slabosti tovrstnih zapisov v primerjavi z drugimi (npr. notnimi).

Poskusi zapisovanja zvokov segajo v petdeseta leta 19. stoletja, leta 1877 pa je Američan Thomas Alva Edison prvič posnel in reproduciral zvok. Kot piše avtor, so bili prvi zvočni zapisi slovenskih ljudskih pesmi po do sedaj zbranih podatkih narejeni tik pred prelomom 19. v 20. stoletje v Prekmurju, naredil pa jih je Madžar Béla Vikár. Drugi pomembnejši posnetki sodijo v leto 1913 in jih je naredila Jevgenija E. Linjova – ruska zbirateljica in folkloristka, ki je snemala tudi v Beli krajini in na Gorenjskem, tretje pa je naredil domačin Juro Adlešič leta 1914 v Beli krajini. Vsi omenjeni in vrsto drugih, ki so nastali v času do druge svetovne vojne, so v knjigi z vsemi okoliščinami vred podrobneje opisani, kar prispeva k doumevanju ne le zvočnih zapisov samih, temveč k raziskovanju ljudske glasbe nasploh. Delo vsekakor lahko koristi vsem, ki se z ljudsko glasbo študijsko ukvarjajo, prijetno branje pa predstavlja tudi ljubiteljem, ki bodo v njem našli vrsto zanimivosti o začetkih dandanes tako vsakdanjega in lahkotnega opravila – snemanja zvoka.

